

Pedagogization of the Educational Process as a Factor of Professional Teacher Training

In the focus of the article are the aspects of practical psychological and pedagogical teacher training at humanitarian faculties of higher educational establishments. The author discloses the essence and significance of pedagogization of the educational process as an important factor of forming a prospective teacher's personality. Recommendations are suggested to be used to increase the effectiveness of preparing students for pedagogical activity.

Key words: teaching and educational process at higher educational establishments, professional skills and habits, psychological and pedagogical training, pedagogization of the educational process

Стаття надійшла до редакції 25.07.2011

УДК 372.881.1(045)

Золотько Ю.С.
м. Маріуполь

Організація профільного навчання іноземних мов у старшій школі : досвід моніторингового дослідження

У статті представлені результати моніторингових досліджень щодо організації профільного навчання у старшій школі м. Маріуполя, проаналізовано стан готовності учителів і вчителів до профільного навчання, визначено чинники, які впливають на якість організації профільного навчання.

Ключові слова: профільне навчання, профіль навчання, моніторингові дослідження, організація профільного навчання.

Нові підходи до організації освіти у старшій школі базуються на основних положеннях, закріплених низкою державних документів: Державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ століття» (1993 р.); Законами України: «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.); Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.); Концепцією профільного навчання у старшій школі (2009 р.), Галузевою Програмою впровадження профільного навчання на 2008–2010 роки (2008 р.), у яких визначено основні стратегічні завдання реформування системи освіти відповідно до сучасних потреб особи і суспільства, визнано організацію профільного навчання актуальним і своєчасним шляхом розбудови вітчизняної старшої школи [2].

Визначаючи сутність профілізації, В. Кремень, наголошував, що мета її – «створити можливість кожному учню стати самим собою» [3, 13]. Надаючи школяру можливість поглиблено вивчати цикл предметів, ми визнаємо наявність у нього власної мети, інтересів і потреб в освіті. Свідомий вибір дитиною профілю навчання в старшій школі вважають початком її майбутнього самовизначення та самореалізації. Профільне навчання сприяє поширенню індивідуалізації та диференціації, упровадженню інформаційних технологій, дистанційного навчання та інших педагогічних інновацій, здійсненню неперервної професійної освіти, що є гарантом успішної

© Золотько Ю.С., 2011

соціалізації особистості та основою соціально-економічного розвитку суспільства [2, 3]. Тому актуальним є осмислення його сутності, місця та ролі на нинішньому етапі розвитку сучасних загальноосвітніх навчальних закладів.

Профілізація навчання в старшій школі — одна з проблем, що знаходиться у центрі уваги сучасних учених і досліджується педагогами і психологами в різних її аспектах. Концептуальні засади особистісно орієнтованого профільного навчання в загальноосвітній школі досліджували Н. Бібік, А. Бойко, С. Гончаренко, І. Лернер, Ю. Мальований, О. Савченко, Б. Федоришин. Сутність і особливості організації профільного навчання є предметом розвідок С. Вольянської, Т. Захарової, І. Лікарчука, В. Огнев'юка, М. Пішалковської, П. Сікорського, І. Соколової, Н. Шиян. У колі досліджень науковців психологічні аспекти профільного навчання (Г. Балл, І. Кон, П. Перепелиця, В. Рибалка, С. Максименко та ін.), організація профільного навчання в зарубіжній школі (М. Авраменко, А. Джуриїнський, Н. Кравець, К. Корсак, О. Локшина, О. Савченко та ін.).

Ми поставили за мету вивчити стан організації профільного навчання у старшій школі за розробленою програмою моніторингового дослідження. Завданнями моніторингового дослідження було вивчення особливостей організації профільного навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах Маріуполя, виявлення організаційно-методичних умов організації профільного навчання іноземних мов, труднощів і пізнавальних потреб учнів, учителів щодо якісної організації профільного навчання.

У нашому дослідженні взяли участь 116 учнів 10–х класів (65% — дівчата, 35% — хлопці), 27 заступників директора та вчителів старшої школи, які залучені до організації навчання за профілем — іноземна філологія. Аналіз даних відбувався на основі фіксації кількісно-якісних результатів опитування суб'єктів освітнього процесу, зіставлення їх з наявною статистичною інформацією, а також відповідно до нормативних документів з організації профільного навчання. Під час опису виявлених результатів проведеного дослідження зберігався принцип анонімності участі в дослідженні всіх його учасників, а також комплексності аналізу даних, що дозволяє виявляти ключові тенденції розвитку освіти, прогнозувати його.

За статистичними даними Управління освіти Маріуполя у 2010–2011 н.р. профільним навчанням у загальноосвітніх навчальних

зкладах міста було охоплено 2775 учнів 10–11 класів або 82% від загальної кількості учнів старшої школи. Порівняно із 2009 роком цей показник збільшився майже на 11%. У більшості своєму учні обирають такі профілі навчання: філологічний, природно-математичний, історико-філологічний, технологічний, спортивний. Менш привабливими є художньо-естетичний, екологічний профілі навчання [4].

За результатами моніторингу ми виділили чинники, що впливають на вибір школярами профілю навчання. Першу позицію посідає «інтерес до певного циклу предметів» (55%), другу — «бажання підготуватися до вступу до ВНЗ вибраного профілю» (35%). Далі йдуть такі варіанти відповідей, як «бажання реалізувати свій творчий потенціал» (20%), «отримати допрофесійну підготовку» (18%). Останнє місце у рейтингу посідає такий мотив, як «допрофільна підготовка» (9,5%), що дає підстави стверджувати про недооцінку ролі допрофільного навчання у безперервній системі профілізації національної школи.

Таким чином, більшість опитаних учнів, обираючи профіль, перш за все орієнтуються на те, щоб він був корисним для майбутньої професії, давав можливість якісно підготуватися до вступу до ВНЗ, був суто сулосним їхнім здібностям, інтересам.

Слід зауважити, що майже половина респондентів указали на самостійність вибору профілю навчання. Для 43% учнів при виборі профілю навчання важливою є думка батьків та родичів. Поради вчителів, консультації психолога, профорієнтаційні заходи мотивують 25% старшокласників. Допомога фахівця-психолога, за результатами дослідження, також позитивно позначається на формуванні професійних планів школярів. Нами було з'ясовано, що досить важливим чинником є засоби масової інформації (13%). Той факт, що такий чинник, як знання про ситуацію на ринку праці Маріуполя посідає останнє місце в рейтингу (3%) свідчить, що переважна більшість старшокласників не враховує сучасні потреби ринку праці щодо конкурентних переваг тієї чи іншої професії.

Наші розвідки були також скеровані на встановлення рівня задоволеності учнів старшої школи мовною підготовкою. 72% респондентів високо оцінюють рівень мовної освіти в школі, де вони навчаються. 28% школярів оцінюють його як середній. Опитування виявило у цілому позитивне ставлення учнів до викладання профільних (філологічних) предметів. Повністю (65%) чи частково (28%) рівень їх викладання задовольняє школярів. Негативне

ставлення виявлено лише у 3% відповідей. 66% респондентів засвідчили, що профільне навчання сприяє підвищенню рівня знань з іноземних мов. Негативні відповіді було зафіксовано у 3% старшокласників.

Завданнями дослідження було передбачено визначення труднощів, що виникли у старшокласників у зв'язку з переходом до профільного навчання. 3-поміж основних значимо труднощі адаптаційного періоду, зокрема до навчального навантаження (44%), до нових вимог учителів (30%), до нового колективу (14%). На відсутність будь-яких труднощів указала майже третина опитуваних. Нами встановлено наявність гендерного фактора. Так, дівчатам було легше пристосуватись до навчального навантаження. Натомість адаптація до нових вимог учителів викликала ускладнення у 37% дівчат та у 23% юнаків. Ніяких труднощів при впровадженні профільного навчання не відчули 37% юнаків та 20% дівчат.

Профілізація навчання висуває підвищені вимоги до професійної підготовки вчителя, його педагогічної компетентності, ерудиції, загальної культури [5, 12]. Окрім того, вчитель профільного предмета має бути здатним самостійно розробити курси за вибором (елективні) курси, працювати з комп'ютером, бути порадиником учням у правільному виборі профілю навчання.

На думку вчителів вибір профілю навчання у закладі освіти залежить від декількох чинників, пріоритетними з яких є: освітні запити учнів (56%) та результати діагностики схильностей та інтересів учнів (44%). Зі значним відривом далі в списку йдуть такі варіанти відповідей, як наявний досвід організації навчання за певним профілем (30%), освітні запити батьків старшокласників та кадрове забезпечення навчального процесу (22%), науково-методичне забезпечення та супровід профільної освіти (19%). 15% опитаних вважають важливим такий фактор, як потреби ринку праці. Це свідчить про те, що, обираючи профіль навчання, заклад освіти перш за все, орієнтується на достатнє матеріально-технічне забезпечення, наявність педагогічних кадрів, бажання учнів та їх батьків вивчати іноземні мови поглиблено. Враховуючи певний досвід організації профільного навчання, адміністрація школи не бере до уваги попит на ту чи іншу професію на ринку праці.

Проблеми, що є найактуальнішими, на думку учителів ЗНЗ, при організації профільного навчання, знаходяться у такій площині: відсутність чіткої програми профілізації старшої школи, а також її науково-методичного супроводу на державному та регіональному

рівнях; слабе матеріально-технічне забезпечення; недостатня обізнаність суб'єктів навчання з нормативно-методичними документами щодо організації профільного навчання, недостатній психологічний супровід навчального процесу. Серед найменш значущих організаційних труднощів, що виникають при впровадженні профільного навчання у навчальному закладі називають невідготовленість вчителів до викладання профільних предметів (недостатнє кадрове забезпечення), а також неготовність шкільної адміністрації до організації профільного навчання. Результати опитування свідчать, що створення відповідного навчального середовища є також одним з ключових питань для ефективної організації профільного навчання у ЗНЗ.

Найбільш вразливою, як показує дослідження, на шляху профілізації старшої ланки загальної освіти є проблема науково-методичного супроводу навчання.

Нами було встановлено, що вчителі відчувають брак знань з таких питань: організації профільного навчання в закладах освіти (41%), інноваційні технології допрофільної підготовки учнів (33%), теоретичні засади організації профільного навчання (30%); інноваційні форми підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для роботи у профільних класах (22%). Про моніторинг якості профільної освіти з урахуванням різних моделей профільного навчання хотіли б дізнатись лише 7% респондентів. Не достатньо сформованими є також вміння добирати методи і форми педагогічного впливу, створювати атмосферу довіри, співпраці та ситуацію успіху на уроках; здійснювати самооцінку, самоаналіз, самокорекцію діяльності. Це вміння в рейтингу зазначено на останній позиції.

Серед організаційно-методичних заходів Управління освіти, що мають підвищити рівень організації профільного навчання, 48% учителів вбачають навчально-методичне забезпечення організації профільного навчання. 44% респондентів вказали на необхідність створення спеціальних умов, які дозволять раціонально організувати навчання учнів, уникнути їх перевантаження. Удвічі менше опитаних вважають важливими такі фактори, як наявність кваліфікованих кадрів для викладання профільних дисциплін. Водночас, 19% засвідчили важливість зміни освітніх методик і технологій. 11% респондентів висловили пропозиції щодо збільшення бюджету фінансування для впровадження профільного навчання (розподілу класів, організації спецкурсів, факультативів тощо).

52% респондентів вважають самоосвіту найефективнішою формою підвищення кваліфікації вчителів профільних класів, не менш важливим здається вчителям участь у постійно-діючому семінарі керівників закладів освіти, вчителів профільних класів (44%). 37% вчителів впевнені, що підготовку вчителя до реалізації концепції профілізації старшої школи мають забезпечити курси підвищення кваліфікації. Лише 7% засвідчили важливість дистанційної форми та стажування у ВНЗ.

Результати моніторингового дослідження впровадження профільного навчання в старшій школі м. Маріуполя сприяло виявленню низки проблем: відсутність чіткої програми профілізації старшої школи, а також її науково-методичного супроводу на державному та регіональному рівнях; наявність проблеми навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення ЗНЗ; недостатня обізнаність суб'єктів навчання з нормативно-правовими документами і теоретичними засадами профільного навчання. Нагальною проблемою є ефективний психолого-педагогічний супровід профільного навчання, що й стане предметом наших подальших розвідок.

Література:

1. Воляньська С.Є. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі в умовах регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / С.Є. Воляньська; Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — Харків, 2006. — 26 с.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі: Наказ МОН України № 854 від 11.09.09 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4827
3. Кремень В.Г. Освіта — пріоритет номер один / В.Г. Кремень / Директор школи, ліцею, гімназії. — 2001. — № 1. — С.13–14.
4. Рішення колегії управління освіти міської ради від 03.06.2011 №4/2 «Про результати роботи освітніх округів та впровадження профільного навчання в навчально-виховних закладах міста» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.margosvita.org.ua/ua/index.php?mid=54&nr=material%20kolegii&cid=3>
5. Сотніченко І.І. Про деякі аспекти підготовки вчителів до профільного навчання в старшій школі / І.І. Сотніченко // Управління освітою. — 2005. — № 14–15. — С. 12–14.

Организация профильного обучения иностранным языкам в старшей школе

В статье представлены результаты мониторингового исследования организации профильного обучения иностранным языкам в старшей школе на примере школ города Мариуполя. Проанализирован уровень готовности учителей и учителей к профильному обучению, определены факторы, влияющие на качество организации профильного обучения.

Ключевые слова: профильное обучение, профиль обучения, организация профильного обучения, мониторинговое исследование, образовательные запросы, образовательные услуги

Organization of Profile Teaching Foreign Languages in High School

The article sums up the monitoring of the organization of profile teaching foreign languages in Mariupol high schools. The degree of the pupils' and teachers' readiness to profile training is analyzed, factors influencing the quality of the organization of profile training are determined.

Key words: profile teaching, profile, organization of profile teaching, monitoring, educational demands, educational services

Стаття надійшла до редакції 29.07.2011